

De

NUMMER 15 /// JAARGANG 89 /// 18 APRIL 2014

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Stemlokaal 28

Spiegel

*‘Ikzelf leef niet meer,
maar Christus
leeft in mij’*

‘Een diamant met veel facetten’

De waarde van het kruis van Christus

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, drs. Janneke Burger- Niemeijer,
drs. Matthijs Haak, drs. Peter Hommes,
drs. Erik Koning.

Brede redactie kernredactie plus dr. Ad de Bruijne,
dr. Rob van Houwelingen, dr. Hans Schaeffer,
Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

www.facebook.com/dereformatie

GOEDE VRIJDAG

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

De discussie over het ambt heeft internationale aandacht gekregen. Ons gesprek wordt onder druk gezet. Wie mag ambtsdrager worden en wie niet? We zoeken naar een eerlijk antwoord, dat is duidelijk. Maar als de spanning zo hoog wordt opgeschroefd dat kerkelijke relaties daarvan afhankelijk worden gemaakt, gaat er fundamenteel iets fout. Want de gemeente is belangrijker dan het ambt. Maakt deze Goede Vrijdag dat niet zonneklaar? Er is geen grotere ambtsdrager dan Jezus Christus. Niemand stijgt uit boven de Zoon van God. Niemand doet belangrijker werk dan Hij. Maar Hij vernedert zich omwille van zijn bruid om haar de hoogste plaats te geven. Hij geeft zijn leven om haar te reinigen, zodat ze zonder vlek of rimpel zal zijn. God zij dank!

Wat wij ambt noemen heet in de Schrift 'dienaar', waarmee een lage knecht werd aangeduid. Het groene pluche waarop ambtsdragers ooit hebben plaatsgenomen is daarmee flagrant in strijd. Die ereplaats is verdwenen, maar het beeld ervan bestaat nog steeds. Als het volmaakte komt, zal er geen diaken, ouderling of predikant meer zijn, maar wel een gemeente.

Het is van wezenlijk belang die verhouding nu al te beseffen. Het gaat erom dat de gemeente leeft in al haar leden. Het bijzonder ambt is slechts gegeven om daaraan dienstbaar te zijn. Welk ambt is trouwens het belangrijkste: dat van diaken, ouderling of predikant? Het antwoord is: geen van drieën. Het belangrijkste is het ambt van christen (m/v). Een christen is niet zomaar iedereen die gelooft in de vergeving van de zonden. Maar hij is een christen en zij, die dit leven willen wijden aan profeteren, offeren en strijden tegen het kwaad, door de Geest van Christus. Daar hoeft je niet bijzonder voor te zijn, het maakt je wel bijzonder. Want wie wil zo nog dienen?

IN DIT NUMMER

316

JEZUS STERFT IN ONZE PLAATS – HOE *MOOI* IS DAT

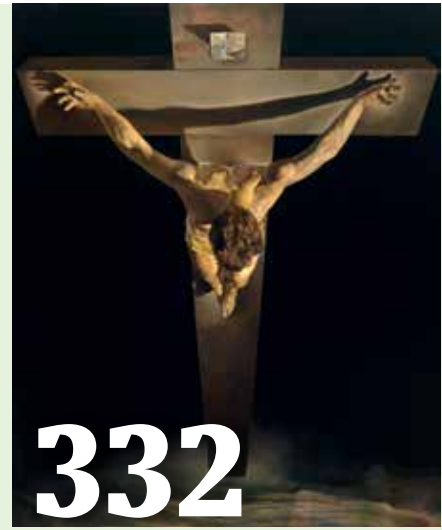
Het is belangrijk om ons in de betekenis van het kruis te blijven verdiepen. Alleen dan blijft het een levende werkelijkheid voor ons. Hans Burger kiest als invalshoek Jezus' plaatsvervangend lijden en de beelden die het Nieuwe Testament daarvoor gebruikt.

324

STA STIL BIJ HET KRUIS

'Op allerlei manieren kun je tegenwoordig het kruis tegenkomen. Je staat er niet eens altijd bij stil. Martelwerktuig, hout van aanbidding, vloek en vreugde'. Peter Hommes verzamelde vier beelden van het kruis en schreef er meditatieve teksten bij.

332

GOEDE VRIJDAG: OP HET KRUISPUNT

Op een bekend schilderij van Dalí wordt de stervende Christus vanuit adelaarsperspectief uitgebeeld: van bovenaf gezien. Dat sluit precies aan bij het perspectief dat Johannes in zijn evangelie hanteert: Jezus als de overwinnaar, de gekruisigde koning.

EN VERDER

320 'IKZELF LEEF NIET MEER, MAAR CHRISTUS LEEFT IN MIJ' /// 323 OPBOUW EN DE REFORMATIE: 1+1=3

326 BIJBELTAAL SPIEGEL /// 328 WERKVORM: IN GESPREK ROND HET KRUIS /// 330 WANDELEN

MET GOD STEMLOKAAL 28 /// 334 VARIATIES OP EEN SYNODE FEEST VAN TEGENSTRIJDIGE GEDACHTEN

312 MEEDENKEN MET DE REFORMATIE /// 312 UIT DE KERKEN

Jezus sterft in onze plaats – hoe *mooi* is dat?

TEKST: HANS BURGER, POSTDOC ONDERZOEKER SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE TU KAMPEN ///

Wie in Jezus gelooft, weet ‘natuurlijk’ wat het kruis betekent en hoe belangrijk het voor ons is: Jezus is voor onze zonden gestorven. Maar misschien leven we met die vanzelfsprekendheid wel voorbij aan de diepte van de kruisdood. Zomaar versmallen we de betekenis ervan en wordt het kruis een mooi, glad opgepoetst symbool of een overbekende werkelijkheid waar we ten diepste aan voorbij leven.

Als dat zo is, dan leven we met grote bekende dogmatische woorden, maar laten we niet echt meer tot ons doordringen wat de Bijbel allemaal over de kruisdood van Jezus zegt. Daarom is het belangrijk ons in het kruis te blijven verdiepen, in het verlangen dat de heilige Geest ons in de waarheid leidt en de kruisdood van Christus steeds weer tot een levende werkelijk maakt.

Ik hoop in dit artikel daaraan bij te dragen vanuit bijbels-theologisch perspectief, door twee vragen te stellen. De eerste vraag is: we hebben het in verband met het kruis vaak over plaatsbekleding, maar hoe wordt Jezus eigenlijk onze plaatsbekleder? Door daar nauwkeuriger naar te kijken, wordt duidelijker hoe bijzonder het is dat Jezus werkelijk Immanuel is, God met ons. Om te laten zien hoe mooi dat is, gebruikt het Nieuwe Testament allerlei beelden. Daarom is de tweede vraag: welke beelden gebruikt het Nieuwe Testament voor die plaatsbekleding, en wat is het verband tussen die beelden?

Beweging van identificatie Jezus is onze plaatsbekleder: Hij leeft op onze plaats en is een van ons om ons leven te dragen en voor ons te sterven en op te staan. Er is echter meer te zeggen dan dat Jezus onze plaatsbekleder is: tijdens zijn leven tekent zich juist een beweging af dat Jezus Zich steeds meer één met ons maakt en zo onze plaatsbekleder *wordt*. Dat blijkt uit uitspraken van Paulus, als hij in zijn brieven terugkijkt op het verhaal van Jezus' leven, maar ook uit de evangelieverhalen zelf. Steeds meer maakt Hij waar dat Hij Immanuel is: steeds meer identificeert Hij Zich met ons. Daarom noem ik dat een beweging van identificatie.

Heel kort schetst Paulus die beweging in Filippenzen 2:6-8: 'Hij die de gestalte van God had, hield zijn gelijkheid aan God niet vast, maar deed er afstand van. Hij nam de gestalte aan van een slaaf en werd gelijk aan een mens. En als mens verschenen, heeft Hij Zich vernederd en werd gehoorzaam tot in de dood – de dood aan het kruis.'

Die beweging van identificatie begint al bij de menswording. In Galaten 4 schrijft Paulus over de zending van Gods Zoon in de volgende bewoordingen: 'Toen de tijd gekomen was zond God zijn Zoon, geboren uit een vrouw en onderworpen aan de wet' (vers 4). Hier blijkt allereerst dat plaatsbekleding niet iets is wat altijd wel had kunnen gebeuren, maar iets wat gebeurt 'als de tijd gekomen is'; het is de climax van Israëls geschiedenis. Dan wordt Gods Zoon geboren uit een vrouw – als mens. Bovendien wordt Hij als lid van het Joodse volk onderworpen aan de wet. Over die wet had Paulus gezegd dat hij later gegeven is dan de belofte en

ook minder is dan de belofte (Galaten 3). Gods Zoon wordt mens in de sfeer van onmondigheid, onderworpen aan de machten van deze wereld. Hij wordt niet alleen mens, maar maakt

Zich ook één met onze onvrijheid en onmondigheid. Iets dergelijks vind je in Romeinen 8:3, waar het gaat over de Zoon die gezonden is 'in de gelijkheid

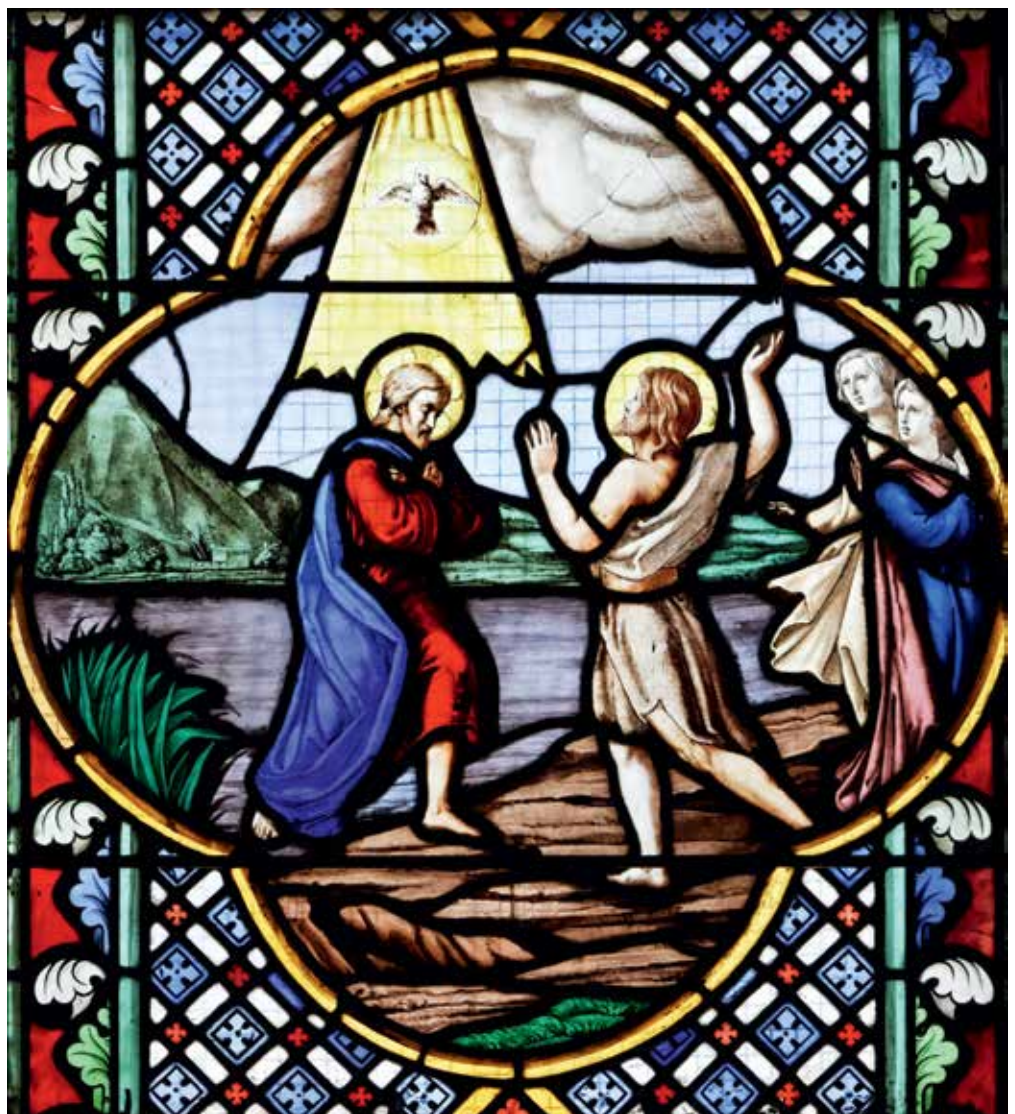
Jezus maakt Zich één met ons sterfelijke en kwetsbare bestaan'

van het vlees van de zonde' (mijn vertaling). Er blijft enige reserve omdat Jezus niet gezondigd heeft, maar zonder reserve kun je zeggen dat Jezus Zich één heeft gemaakt met het in zonde gevallen menselijke bestaan.

Eén met Israël Ook in Johannes 1 komt dit naar voren, waar het gaat over het Woord. Het Woord was God (vers 1) en door het Woord was de wereld ontstaan (vers 10). 'Hij kwam naar wat van Hem was' (vers 11), naar Israël dus. Daarmee wordt meer gezegd dan dat Jezus mens geworden is: Hij is *sarx*, vlees geworden (vers 14). Dat wil zeggen: Hij maakt Zich één met ons kwetsbare en sterfelijke bestaan.

Matteüs laat zien dat Jezus de geschiedenis van Israël over kan doen door Zich één te maken met Israël. Door als kind naar Egypte te gaan kan over Hem gezegd worden: 'Uit Egypte heb Ik mijn Zoon geroepen' (Mat. 2:15). Lucas tekent Jezus meer als de laatste Adam die de rol van de mensheid op Zich neemt. Waar Adam faalde, daar is Jezus, vervuld van de Geest, in staat om staande te blijven in de verzoeking.

Aan het begin van Jezus' optreden is er een moment waarop Jezus er nadrukkelijk voor kiest om de weg van zijn volk te gaan. Hij wil Zich laten dopen, waarmee Hij een weg van boete en inkeer inslaat. Johannes de Doper wil Hem ervan weerhouden: voor Jezus is dat niet nodig. Jezus houdt echter vol, want 'dit is de goede manier om alle gerechtigheid te vervullen' (Mat. 3:15, eigen weergave). Hier neemt Jezus de weg van het volk Israël op Zich dat leefde met de wet, om Zich één te maken met Israëls plaatsbekledende rol – Israël, dat namelijk zelf de weg was waarlangs Gods plan om de mensheid te redden zich ontfouwde. Hij wordt de knecht

Aan het begin van zijn optreden kiest Jezus er nadrukkelijk voor om de weg van zijn volk te gaan: Hij wil Zich laten dopen, waarmee Hij een weg van boete en inkeer inslaat /// Foto: Thesupermat, Wikimedia Commons

van de Heer die als de ene het hele volk representeert en draagt.

In de aankondigingen van zijn lijden blijkt dat Jezus de dramatische consequenties ervan kende en aanvaardde. Als puntje bij paaltje komt, gebeurt dit niet zonder slag of stoot. Vlak voor zijn arrestatie ziet Jezus de beker naderen. Die beker is de beker van Gods oordeel, die leeggedronken zal worden. Een diepe angst overvalt Hem. Pas na een intense gebedsworsteling vindt Jezus de bereidheid om deze weg te gaan. Hij

besluit opnieuw Zich één te maken met mensen, mensen die vallen onder Gods oordeel.

Een van ons Vanaf dat moment maakt Hij Zich één met slachtoffers van onrecht. Zoals zo velen krijgt Hij geen eerlijk proces, maar wordt er een loopje genomen met het recht. Ze willen van Hem af en daar wordt een weg voor gevonden, ook al is Jezus onschuldig, zoals Judas (Mat. 27:4), Pilatus' vrouw (Mat. 27:19) en Pilatus zelf (Mat. 27:23)

heel goed weten. Daarin maakt Jezus Zich ook één met de schuldige veroordeelden. Over Hem klinkt een vonnis: 'Hij heeft God gelasterd' (Mat. 26:65). Hij is een opstandeling en dus een politiek gevaar (Luc. 23:2). En doordat Jezus de veroordeling laat gebeuren, neemt Hij metterdaad onze plaats in. Eerst maakt Jezus Zich één met de slachtoffers, daarna met de daders. Hij wordt echt één van ons, één met ons zondige mensen en met ons zondige bestaan, een overtreder onder de overtreders (vgl. Jes. 53:12). Zo heeft God 'Hem die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde' (2 Kor. 5:21).

Vervolgens blijkt wat de gevolgen daarvan zijn. Hij wordt opgehangen aan een paal en zo maakt Hij Zich één met het bestaan van de in zonde gevallen mensen dat onder de vloek ligt (Gal. 3:13). Hij maakt Zich één met het zinloze lijden waarin God afwezig is, zoals blijkt uit zijn op Psalm 22 gebaseerde uitroep: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?' (Mat. 27:46). Hij wordt belachelijk gemaakt en bespot. Een mislukkeling. Een dode. Dan is Hij werkelijk één van ons geworden.

Mislukking Als Jezus Zich één maakt met ons, wordt ons allereerst een confronterende spiegel voorgehouden. Wij mensen wilden als God zijn. God wordt mens om dit werkelijkheid te maken. Aan dit kruis zijn voor het eerst God en mens gelijk aan elkaar. En God laat ons daar zien wat dat opgeleverd heeft: een mislukt, oneerlijk, vervloekt bestaan dat figuurlijk en letterlijk doodloopt. Zie je Jezus? 'Zie de mens' (Joh. 19:5). Het is gevaarlijk om hier te snel aan

'Wij mensen wilden

als God zijn. God

wordt mens om dit

werkelijkheid te maken'

len bestaan nu door de mislukking en door Gods oordeel heen kan dragen en ons terug kan brengen bij God. Dat ga je zien in de bewoordingen die Jezus gebruikt met betrekking tot het

Jezus' dood is een uiting van liefde en een moreel voorbeeld voor ons /// Foto: creationswap.com

voorbij te gaan en het kruis meteen als mooi, heilrijk symbool te presenteren. Het kruis staat primair voor onze mislukking, onze veroordeling. Zoals de ene misdadiger naast Jezus het aanduidde: 'Wij hebben deze straf verdiend' (Luc. 23:41).

Onder zijn vleugels In het voorgaande stond centraal hoe Jezus Zich met ons identificeert en onze plaatsbekleder wordt. Dat loopt uit op de dood aan het kruis, dat daarmee symbool staat voor onze mislukking. Maar waarom is het mooi dat in Jezus God één wordt met ons mislukte bestaan? Omdat Jezus ons mislukte, in zonden geval-

komende oordeel. In Lucas 23 bijvoorbeeld zegt Hij: 'Als dit gebeurt met het jonge hout, wat zal het verdorde hout dan niet te wachten staan?' (vers 31). Een jonge levende struik kan een bosbrand nog wel overleven, dor hout fikt helemaal weg. Jezus wil ons kennelijk door dat oordeel heen trekken. Lucas 13:34 laat dat met een prachtig beeld zien. Als een boerderij getroffen wordt door vuur, beschermt een hen haar kuikens met haar vleugels. Na de brand is de hen zelf misschien in het vuur omgekomen, maar de kuikens kunnen onder haar vleugels overleven. Zo had Jezus Jeruzalems kinderen onder zijn vleugels willen verzamelen.¹ Hij wil het vuur van het oordeel doorstaan, om ons door dat vuur heen te trekken. Wanneer je dat gaat zien, krijgt Jezus' identificatie met ons een wonderlijke diepte. Jezus wordt mens in de gevangenschap onder de wet, om ons vrij te kopen zodat we Gods kinderen kunnen worden (Gal. 4:4-5). Hij wordt mens in

het 'vlees van de zonde', om met de zonde af te rekenen (Rom. 8:3). Steeds opnieuw zijn er momenten dat Jezus anders had kunnen kiezen. Maar steeds zie je Jezus bewust Zich één maken met ons, wetende wat er komen gaat: de beker die Hij zal gaan drinken.

Beeldenrijkdom Dit zijn nog maar twee voorbeelden van al de verschillen- de beelden die het Nieuwe Testament

gebruikt om het mooie van de dood van de plaats- bekleder aan te duiden.

In recente populair-theo- logische literatuur wordt aandacht gevraagd voor de verschillende beelden

die het Nieuwe Testament gebruikt voor de beteke-

nis van het kruis.² Het is goed om al die beelden tot je door te laten dringen. Het kruis is als een diamant met vele facet- ten, en we hebben al die beelden nodig om de rijkdom van de kruisdood van Jezus te zien. Veel dogmatisch spreken doet geen recht aan de breedte van de impact van Jezus' dood. Zelf heb ik het als zeer verrijkend ervaren om die volle nieuwtestamentische beeldenrijkdom te gaan zien. Belangrijk daarbij is om te beseffen dat de verschillende elemen- ten elk hun eigen functie hebben, en daarom vaak in combinatie voorkomen. Vandaar de tweede vraag: welke beelden gebruikt het Nieuwe Testament, en wat is het verband tussen die beelden?

Jezus' dood kan naar voren komen als een *dood voor anderen*. Zo lezen we dat Jezus als goede herder zijn leven inzet voor de schapen, of dat Hij zijn leven inzet voor zijn vrienden. Jezus' dood is een uiting van liefde en een *moreel voorbeeld* voor ons. Zoals Hij zijn leven voor ons heeft ingezet, moeten ook wij ons leven inzetten voor onze broers

en zussen. Deze beelden zeggen dat Jezus' dood een daad van liefde is. Om duidelijk te maken hoe en waarom zijn dood een daad van liefde kan zijn, moet er echter meer gezegd worden.

Andere beelden Er zijn ook metaforen die meer toegang geven tot *wat er bij de kruisiging zelf gebeurt*. Hier worden beelden gebruikt die op ons overko- men als beelden uit een *cultische sfeer*.

Jezus is het lam van God dat de zonden van de wereld wegneemt. Hij is de tempel die afgebroken wordt en in drie dagen wordt opgebouwd. Hij is een offer, een zoenmiddel. Door zijn bloed brengt Hij verzoening omdat

zijn bloed onze zonden bedekt en het nieuwe verbond brengt. Andere beelden associëren wij meer met de wereld van het *recht*. In Jezus' dood en opstanding vindt een oordeel plaats en toont God zijn gerechtigheid. Jezus Christus draagt de vloek van de wet en drinkt de beker van Gods toorn. Hij vervult met zijn gehoorzaamheid de wet. In zijn kruisdood wordt de handgeschreven tekst die ons als bewijsstuk bedreigde, uitgewist.

Ten derde zijn er beelden ontleend aan de *slavenmarkt*: door Jezus' dood zijn we bevrijd uit slavernij. Zijn dood is een losprijs, waardoor we Jezus' eigendom zijn geworden en Hij ons mee kan ne- men uit de gevangenis naar een nieuw leven in vrijheid.

Overwinning Als vanzelf komen we daarmee bij een serie beelden die vooral wijzen op het *resultaat* van Jezus' dood en opstanding. Allereerst gaat het om

beelden die verwijzen naar een *slagveld en overwinning*: de overste van de wereld wordt buiten geworpen en heeft niets aan Jezus. Christus heeft de overheden en machten te kijk gezet, ontwapend en over hen gezegevierd. Ook wordt het beeld gebruikt van *herstel van een relatie*: door kruis en opstanding heeft God ons met Zich verzoend.

Omdat deze beelden elk hun eigen functie hebben, is het logisch dat je in nieuwtestamentische passages vaak combinaties vindt van beelden uit de verschillende categorieën: de liefdevolle intentie, het gebeuren aan het kruis zelf, en het effect ervan. Met elkaar geven de elementen uit deze drie categorieën een antwoord op de vraag wat het mooie is van Jezus' identificatie met ons.

Dat Hij Zich met ons één maakt, is een uiting van liefde: zowel van de Vader die zijn Zoon zendt en geeft, als van de Zoon die zijn leven geeft. Omdat Hij Zich één met ons heeft gemaakt, kan Hij voor ons sterven en het probleem

van onze zonde aanpakken. Hoe dat precies gebeurt, wordt in allerlei beelden aangeduid. Des te helder- der is het effect ervan: de gevangenis waarin we door eigen schuld gevangen zijn

geraakt, wordt van binnenuit openge- broken. Het kwaad van zonde, duivel en dood is overwonnen!

'Het kruis is als een diamant met vele facetten'

1 Dit inzicht dank ik aan N.T. Wright, *Jesus and the Victory of God*, p. 570.

2 Zie bijvoorbeeld Nicky Gumble, *Een kwestie van leven*, hs. 3; Alistair McGrath, *Wat heeft dat kruis te betekenen?*; Willem de Vink, *Waarom dat kruis?* en Mark Driscoll en Gerry Breshears, *Dood door liefde*.

‘Ikzelf leef niet meer, *maar Christus leeft in mij*’

Drie lessen uit Paulus’ kruisverkondiging

TEKST: TON VOS, PREDIKANT VAN DE NGK EDE EN REDACTEUR VAN *OPBOUW* /// FOTO PAG. 322: LAURA BILLINGS

Hoezeer we ook onder de indruk kunnen zijn van de boodschap van Goede Vrijdag, het kan op afstand blijven staan van ons dagelijks leven. Wat betekent het evangelie van kruis en opstanding voor ons leven hier en nu? De apostel Paulus laat dat als geen ander zien. Drie lessen uit zijn verkondiging van de impact van het kruis.

1. Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen

Met de dood en de opstanding van Jezus Christus ziet Paulus de door de profeten beloofde verlossing aangebroken: ‘Nu is de tijd daarvoor gekomen, nu is de dag van de redding’ (2 Kor. 6:2). Daarbij gaat

het om redding in de ultieme en definitieve zin van het woord, zoals Paulus in het vorige hoofdstuk al schreef: ‘Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, het nieuwe is gekomen’ (2 Kor. 5:17, NBG51). In de NBV wordt de kenmerkende

uitdrukking ‘in Christus’ omschreven met ‘één met Christus’. Jammer, want de zegswijze ‘in Christus’ prikkelt ons juist om door te denken en ons die nieuwe werkelijkheid ruimtelijk voor te stellen. Door het geloof in Christus komen we een nieuwe werkelijkheid binnen. Zo

zegt 1 Korintiërs 15 dat het evangelie van de opstanding niet alleen verkondigd en aangenomen is, maar ook dat het nieuwe bestaan van de gelovige daarop is gebaseerd. Het gaat dus om veel meer dan een nieuw begin met een individuele gelovige. 'Het' oude is voorbijgegaan en 'het' nieuwe is gekomen, waarbij 'het' in algemene, alomvattende zin bedoeld is.

Naar rabbijnse verwachting zou met de komst van de messias de huidige wereld, gevangen in de macht van de zonde, bevrijd worden tot een nieuwe wereld vol gerechtigheid. Paulus verkondigt dat die nieuwe wereld in Christus' dood en opstanding al is aangebroken. Daarin zijn we nu al overgeplaatst (Kol. 1:13) door 'onze Heer Jezus Christus, die Zichzelf gegeven heeft voor onze zonden om ons te bevrijden uit deze door het kwaad beheerste wereld' (Gal. 1:4).

De zonde is een macht die de wereld beheerst, tot de dood erop volgt. Deze zondemacht is met Christus gedood, doordat Christus 'tot zonde' is gemaakt (2 Kor. 5:21, NBG51). Tegelijk verkondigt Paulus dat in plaats van die zondemacht gerechtigheid is gekomen. Dat is meer dan dat gelovigen rechtvaardig zijn voor God. Dat ook, maar hier staat gerechtigheid voor de nieuwe bestaanswijze waarin de gelovigen mogen delen. Deze verkondiging mag onze blik verruimen: de verlossing is niet gericht op losse individuen, maar op de gehele schepping. Dat werkt ook bevrijdend, want de verlossing is niet meer afhankelijk van onze inzet. Het evangelie verkondigt een nieuwe werkelijkheid die buiten onszelf bestaat en roept ons vervolgens op om die binnen te treden.

Zoals de kinderen uit de Narnia-kronieken van C.S. Lewis door een magische deur een andere wereld binnentreden en van daaruit hun eigen wereld en zichzelf

anders gaan zien en beleven, zo roept Paulus de gelovigen op om zichzelf te bezien vanuit de nieuwe werkelijkheid van Jezus Christus. Hij doet dat door in Romeinen 5 en 6 Christus als de nieuwe Adam voor te stellen, het hoofd van de nieuwe mensheid. Wie in Hem en zijn werkelijkheid is ingelijfd door de doop, krijgt deel aan alles wat van Hem is: zijn kruisdood en begrafenissen, maar ook zijn opstanding en leven voor God en zijn hemelvaart (Ef. 2:10). Onze nieuwe identiteit in de nieuwe werkelijkheid van Christus is zo reëel dat Paulus ons zelfs leert zeggen: ik ben gekruisigd, ik ben gestorven en begraven, ik ben opgestaan en in de hemel geplaatst!

Dit heeft iets van een geestelijke oefening, die we niet kunnen missen tegenover de overmacht van zonde en dood in onze zichtbare werkelijkheid. Maar dit geloof zelf rekent Paulus ook tot de nieuwe werkelijkheid die met Christus is gekomen. Zo spreekt hij over 'het geloof dat gekomen is' (Gal. 3:23,25), als een geschenk van God (Ef. 2:8). Het geloof in de verlossing is zelf ook een blijk van die verlossing. Een nieuwe *way of life*, waarin wij mogen delen. Want wij zijn 'in Christus Jezus geschapen om de weg te gaan van de goede daden die God heeft voorbereid' (Ef. 2:10). Wat een zekerheid en kracht! Dat mag ons geploeter tot een goede strijd maken.

2. We voeren een strijd op leven en dood

Strijd moet er zeker gevoerd worden. Vanuit de nieuwe werkelijkheid roept Paulus de gelovigen daartoe op. Eerst schrijft hij: 'Zo moet u ook uzelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.' Maar vervolgens voegt hij daar aan toe: 'Laat de zonde dus niet heersen

over uw sterfelijke bestaan (...) en stel uzelf in dienst van God als een werktuig voor de gerechtigheid' (Rom. 6:11-13).

De nieuwe identiteit die wij als gelovigen nu al in Christus en in het geloof hebben, is verborgen (Kol. 3:3), maar mag en moet tegelijkertijd zichtbaar worden. Dus wéét wie je bent in Christus, maar ook: wéés wie je bent in Hem!

Die concrete verandering omschrijft de Schrift opnieuw als een proces van sterven en opstaan: je kruis opnemen, jezelf verloochen, het leven verliezen en het leven terug ontvangen. 'Dood

dan de leden, die op de aarde zijn' (Kol. 3:5, NBG51). 'Indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doodt, zult gij leven' (Rom. 8:13, NBG51).

En: 'Wie Jezus Christus toebehoren, hebben het vlees met zijn hartstochten en begeerten gekruisigd' (Gal. 5:24, NBG51).

Paulus schept met zijn boodschap een christelijk zelfbesef en een daaruit voortkomende christelijke levensstijl. Kenmerken van die levensstijl zijn niet angst, kramp en fanatisme, maar zekerheid, blijdschap, ruimte en vriendelijkheid, omdat de strijd om de vernieuwing van ons ik en ons leven niet onder de wet maar onder de heerschappij van de genade wordt gevoerd. Tegelijk is deze levensstijl ongekend radicaal, wat verwoord wordt in die absolute tegenstellingen van dood en leven.

Dat begint met ons zelfbesef. Het blijft een woord om op door te kauwen: 'Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij' (Gal. 2:19-20). De Heer roept ons op om onszelf te verloochen en ons kruis op ons te nemen. Dat gaat diep en schuurt flink met het zelfbesef en de therapeuti-

'Het geloof in de verlossing is zelf ook een blijk van die verlossing'

sche benaderingen die erop gericht zijn je eigen ik te bevestigen. Wat hebben we een psychologie nodig om recht te doen aan dit diep snijdende woord!

Ook in de christelijke levensstijl gaat het mes er vervolgens in. We voeren een strijd op leven en dood met de zonde, die zich nog altijd als een wereldmacht laat gelden. De waarheid van het evangelie mag ons vrijmaken van deze leugen, maar dat gaat wel met het zwaard van de Geest. Bloed, zweet en tranen!

In het licht van deze radicale bewoordingen van dood en leven is de vernieuwing van ons leven eerder chirurgisch dan therapeutisch, eerder de benadering van de sergeant die zijn manschappen drijft dan die van de ziekenverzorger die zijn patiënten pampert. Dat wordt opnieuw prachtig verbeeld in de Narnia-kroniek *De reis van het drakenschip*. Daarin moet de betoverde Eugene toelaten hoe de

leeuw Aslan hem met zijn vlijmscherpe klauwen van zijn drakenhuid en draakenaard bevrijdt. Zijn angst voor die pijnlijke ingreep wordt overwonnen door zijn verlangen om van de zonde verlost en zo echt zichzelf te worden, daarbij bemoedigd door de liefdevolle drang van Aslan. Het gevoel van bevrijding daarna is blijvend en maakt Eugene tot een beter mens. Een bevrijdende maar ook doodgevoerde ervaring van sterven en opstaan.

3. Jezus' sterven en leven krijgen gestalte in ons bestaan

Paulus onthult dat het sterven en het leven van Jezus zich ook in zijn eigen bestaan manifesteren: 'We dragen in ons bestaan altijd het sterven van Jezus met ons mee, opdat ook het leven van Jezus in ons bestaan zichtbaar wordt' (2 Kor. 4:10). Een gelovige is zó verbonden met zijn Heer dat dat effect heeft op zijn aardse, fysieke bestaan. Anders gezegd: Christus' sterven en leven krijgen gestalte in het lichaam van de gelovige.

Hoe gebeurt dat precies?

In de eerste plaats brengt navolging van Christus lijden met zich mee: 'Ze hebben Mij vervolgd, dus zullen ze ook jullie vervolgen' (Joh. 15:20). Hoezeer de Heer in zijn vervolgte gemeente lijdt, heeft Paulus zelf uit zijn mond vernomen: 'Saul, Saul, waarom vervolg je Mij?'

In de tweede plaats moest Paulus ook het 'gewone' lijden, zoals de doorn in het vlees, in verbondenheid met zijn Heer en diens genade leren beleven (2 Kor. 12:7-10). Dit lijden, dat alleen maar zinloos en schadelijk leek, kreeg door de genade van de Heer een positieve betekenis voor zijn apostelschap. Mogen we dat dan ook niet voor al ons lijden verwachten? Dat Gods genade het laat meewerken ten goede

en dat we zo in al ons lijden die intieme verbondenheid met Jezus – zijn sterven in ons – mogen ontvangen?

Zo is het lijden een onmisbaar onderdeel van het getuige-zijn. Dat wil zeggen: getuigen van Jezus kan niet zonder dat het sterven van Jezus in ons leven op te merken is. Want als dan tegelijkertijd zijn leven in ons zichtbaar wordt, is duidelijk dat de overweldigende kracht van God komt en niet van onszelf (2 Kor. 4:7).

In de diepste nood is de Heer nabij. Hij lijdt in ons mee, maar dan als degene die er ook al doorheen is gegaan. In 2 Korintiërs 4:8-12 beschrijft Paulus hoe hij dit heeft ondervonden en hoe de Heer hem in al zijn zwakte en machteloosheid door het lijden heen sleepte, soms ook door een wonderbaarlijke redding (2 Kor. 1:10). Vanuit deze ervaringen spoort hij de gelovigen aan om – ook aan deze kant van het graf – hun vertrouwen te stellen op 'God die de doden opwekt' (2 Kor. 1:9).

Jezus toonde zijn leven in Paulus' aardse bestaan, hetzij door bijzondere

bijstand en bemoediging, hetzij door een wonderbaarlijke redding. En zo gaf Paulus het leven weer door.

Prachtig werd dit ook zichtbaar in het leven van Joni Eareckson. Als jonge vrouw liep ze een dwarslaesie op en raakte voor het leven verlamd. In haar onmacht en helse pijn ontving zij een diepe verbondenheid met de gekruisigde Heer. In deze troost en bemoediging openbaarde de Heer ook zijn leven in haar. Hierdoor kon zij zo van Hem vertellen dat ontelbaar velen door haar het leven van Jezus ontvingen.

Wat mogen wij op deze manier veel verwachten!

'Wéét wie je bent in

Christus en wéés wie je

bent in Hem!'

Zoals de kinderen uit de Narnia-kronieken van C.S. Lewis door een magische deur een andere wereld binnentreden en van daaruit hun eigen wereld en zichzelf anders gaan zien en beleven, zo roept Paulus de gelovigen op om zichzelf te bezien vanuit de nieuwe werkelijkheid van Jezus Christus ///

Opbouw en De Reformatie: 1+1=3

Dankbaar, enthousiast en vol vertrouwen – zo staan we als besturen en redacties van *Opbouw* en *De Reformatie* in het proces van samenwerking dat al enige tijd loopt en dat we per 1 januari 2015 willen intensiveren. Met ingang van die datum zullen we D.V. samen één blad gaan uitgeven, een blad dat meer is dan de optelsom van de twee afzonderlijke bladen. Bij dezen willen we u als abonnee daarover informeren.

De samenwerking tussen *Opbouw* en *De Reformatie* is zoals gezegd niet nieuw. U hebt inmiddels vier keer in het najaar een extra dikke gezamenlijke Special ontvangen, bladen waar we keer op keer veel positieve reacties op ontvingen van u als abonnee maar ook van mensen die een los exemplaar bestelden. Daarnaast wisselen de redacties al regelmatig thema's en artikelen uit die al dan niet gelijktijdig uitgewerkt en gepubliceerd worden.

Nog intensiever gaan samenwerken past bij de landelijke ontwikkelingen in de beide kerkgenootschappen waar de meeste van onze lezers toe behoren: de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Tussen plaatselijke gemeenten groeit herkenning en ontstaat hartelijke samenwerking. Waar het uiteen gaan van de wegen tussen beide bladen in 1957 en tussen beide kerken in 1967 voor veel spanning en verdriet zorgde, mag het feit dat we elkaar weer vinden, dankbaar als geschenk van God aanvaard worden.

In de toekomst efficiënter kunnen werken speelt een belangrijke rol in onze overwegingen. Samenwerken is kostenbesparend en verlicht de werkdruk van redacties en scribenten enorm. Omdat in beide kerken dezelfde thema's en vragen leven, is er veel overlap tussen *Opbouw* en *De Reformatie*, en principiële verschillen zijn er niet. Daarom kan de energie die we nu steken in twee bladen, veel beter benut worden als we samen één blad gaan maken. We kunnen dan aan u als trouwe abonnee meer gaan bieden, maar ook aan potentiële nieuwe lezers.

Veel zal er overigens gelijk blijven; u zult zich daarom ook in het nieuwe blad herkennen. Allereerst blijft de Bijbel, Gods Woord, bron en norm. We blijven werken aan een blad vanuit de overtuiging dat God ook in deze tijd mensen in gemeenschap brengt met Hem en met elkaar. Het nieuwe blad zal inhoudelijk een directe of indirecte verbinding houden met wat er in GKv en NGK speelt. We willen iedereen – van ambtsdragers en jeugdwerkers tot kerkelijk werkers en andere betrokken

en geïnteresseerde gemeenteleden – informeren, toerusten, uitdagen en verbinden. Kortom: het nieuwe blad richt zich net als nu op de kerk, op de plaatselijke gemeenten van vandaag én van morgen.

Toch denken we dat 1+1 3 is, met andere woorden, dat een gezamenlijk blad meerwaarde heeft boven twee losse bladen. Waar *De Reformatie* nog altijd vooral probeert om wat zich vandaag afspeelt in de kerken en in de samenleving in het licht van de Bijbel te doordenken en te duiden, heeft *Opbouw* al jaren een wat meer journalistieke insteek die dichter bij de kerkelijke praktijk staat. Wij zijn ervan overtuigd dat een bundeling van die twee invalshoeken een sterk en inspirerend blad gaat opleveren dat meer is dan de som van beide delen.

Hebt u naar aanleiding van deze beslissing vragen of opmerkingen, richt u die dan tot het bestuur of de redactie; adressen vindt u in het colofon.

Sta stil bij het kruis

TEKST: PETER HOMMES, PREDIKANT TE LEERDAM EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Het kruis, dwaasheid of kracht?

Op allerlei manieren kun je het kruis tegenkomen.

Je staat er niet eens altijd bij stil.

Martelwerktuig, hout van aanbidding, vloek en vreugde.

Sta stil bij het kruis.

Het kruis wordt rondgedragen
midden in het bloedvergieten in Oekraïne.
Priesters lopen rond met kruizen en ikonen
tussen politieagenten en demonstranten.
Zij spreken woorden van vrede en verlenen zorg
aan gewonden van lichaam en van geest.
Het kruis is niet opgesloten tussen vier muren
maar bevindt zich midden in de strijd.
Christus' kruis wordt hoog verheven
als herkenningsteken voor de geestelijken
- maar blijven ze echt buiten schot? -
en als gebed voor vrede tussen broeders
die samenwonen in hetzelfde land.
Zacht klinkt door de schoten, het geschreeuw
van boosheid, protest en onmacht heen:

Kyrie eleison. Heer, ontferm U.

Mstyslav Chernov ///
Wikimedia Commons

The Passion, Rotterdam /// Foto: Bart Otten

Het kruis is wit en geeft licht in het donker,
het is vierhonderd kilo zwaar en zes meter lang.
Het wordt tamelijk stil gedragen door de stad
op weg naar het podium waar het lijdensverhaal
gezongen en gesproken door BN-ers zich opnieuw voltrekt.
Het kruis wordt gedragen op verschillende schouders,
door handen die gevouwen worden in gebed,
door handen die soms de lucht in gaan voor aanbidding,
maar ook door handen die dat allang verleerd zijn.
Het is een happening, een bijzonder gevoel om
onderdeel te zijn van zo'n groot evenement,
een gevoel van saamhorigheid en verbondenheid
en eerbied voor het oude verhaal dat ooit werd geleefd.
Al die tijd is het kruis leeg en wit,
het wordt niet meer opgericht,
een stil getuigenis dat zijn strijd is volbracht.

*Er is geen grotere liefde dan je leven te geven voor je vrienden.
De kruizen staan talrijk en symmetrisch op het ereveld;
soms met namen, soms naamloos opgedragen aan hen
die sneuvelden in de strijd tegen de overheersing van het kwaad.
Het vergoten bloed roept vanaf de aarde – niet om aan te zien.
De stilte van de begraafplaats in oorverdovend contrast
met het kermen en schreeuwen van gewonden en stervenden.
Het was de langste dag van strijd en lijden,
van sterven en te boven komen met nieuwe hoop
door Hem alleen aan ons gegeven, uniek en vredebrengend
en door velen nagevolgd, als vrienden die ervoor kozen
om liever hun leven te verliezen, dan het geloof in vrede.*

Het Keltisch kruis - populair als tatoeage
een krachtig symbool, geschreven in je huid;
trotse drager van je eigen beleefde geloof
naar eigen inzicht ingevuld en uitgewerkt.
De betekenis van het kruis is oud maar breed
en voor elk weer anders op te vatten.
Voor de Kelten een uiting van hun liefde
voor de zon die warmte brengt over de aarde,
voor de natuur, de seizoenen en het leven.
De lussen in het kruis tonen de voortgang
van het leven en de eeuwigheid van Christus' liefde
die het kruis als martelwerktuig belooft
sinds Hij er heeft gehangen.
Zijn liefde wordt gedragen door wie gelooft
en geschreven in het hart - niet met inkt
maar door de vinger van de Geest van de verrezene.
Zo zegene u God, vandaag, morgen,
en tot in de eeuwen der eeuwen.

Spiegel

NU KIJKEN WE NOG IN EEN WAZIGE SPIEGEL, MAAR STRAKS STAAN WE OOG IN OOG. NU IS MIJN KENNEN NOG BEPERKT, MAAR STRAKS ZAL IK VOLLEDIG KENNEN, ZOALS IK ZELF GEKEND BEN.

1 Korintiërs 13:12

Waar is een spiegel voor? Een spiegel gebruik ik om mijzelf eens goed te bekijken op de momenten dat het ertoe doet. Om te controleren of mijn kleren goed zitten. Om te kijken of mijn lippenstift nog wel dekkend is en er geen snotvlekken van de kinderen op mijn jasje zitten. Als ik precies wil weten hoe ik eruit zie, loop ik naar de spiegel toe. Want de spiegel geeft me die precieze blik. Maar dat is nu juist niet waar Paulus het over heeft. Paulus verbindt het beeld van de spiegel met wazigheid, met minder scherpte dan de werkelijkheid. Dat komt natuurlijk doordat de spiegels in de tijd van Paulus nog zo wazig waren. Ze waren van koper bijvoorbeeld, en dus lang niet zo scherp als de spiegel die boven jouw wastafel hangt. Dat is lastig. Want wij willen graag zo'n scherpe spiegel, om alles precies te kunnen zien en controleren. Ik wil graag weten hoe de rest van mijn leven eruitziet en of ik de goede keuzes maak. Ik wil God graag kennen en begrijpen. Maar dat lukt me allemaal maar slecht. Hoeveel weet ik nu van het leven, of van God? Ik zie slechts contouren, en af en toe een scherpe flits. Enkele verzen hiervoor zegt Paulus dat

kennis verloren zal gaan, 'want ons kennen schiet tekort.'
Mijn kennen schiet tekort.
Ik zie niet alles en ik begrijp niet alles.
En dat is moeilijk genoeg.
Wat houdt ons dan op de been? In dagen dat we keihard oplopen tegen deze wazigheid? Op momenten dat we zo graag meer zouden willen zien van God?
Is het de toekomst die mij op de been houdt? De hoop dat onze huidige kennis ooit afgedaan zal hebben en dat ik dan wel alles zal zien zoals het is? Dat ik dan God zal zien zoals Hij is?
Niet helemaal. Dat is slechts de toekomst. Maar niet alleen de toekomst geeft een christen hoop. Er is ook hoop in het heden. Dat wij gekend zijn.
Dat ik gekend ben.
Uiteindelijk is dat wat me op de been houdt.
Dat God mij kent. Dat God mij liefheeft.
Want 1 Korintiërs 13 gaat niet over kennis, maar over liefde.
Gods liefde houdt mij op de been.
Dan is niet de vraag: wat kan ik allemaal zien en te weten komen?
Maar: laat ik mij kennen, dragen, liefhebben?

*Laat ik mij kennen,
dragen, liefhebben?*

Werkvorm: in gesprek rond het kruis

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, THEOLOOG EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Het kruis is voor ons een overbekend beeld. We lezen het verhaal voor aan onze kinderen, we zingen erover, we preken erover... Hoe kunnen we het ons dan nog eigen maken? Hoe kan het toch elke keer weer in ons hart en leven binnenkomen? Deze werkvorm kan daarbij helpen.

Soms helpt het om een onderwerp net even op een andere manier aan de orde te stellen. Ook is het vaak goed om ervaringen van anderen te horen. Deze werkvorm stimuleert dat.

De vorm is goed bruikbaar op je huiskring. Je hebt een kruis en poppetjes nodig. Dat kan een mooi houten kruis zijn – misschien heb je dat wel ergens hangen – maar het kan ook een printje zijn. Gebruik wel echte poppetjes, dan is het sprekender.

Het kruis ligt in het midden. Iedereen

zoekt eerst een poppetje uit en dan stel je de vraag: hoe sta jij tegenover het kruis? Hoe zou jij jezelf positioneren? En wil je aan elkaar vertellen waarom jouw poppetje deze positie heeft?

Ik heb deze werkvorm meer dan eens gebruikt; op een gespreksgroep, maar ook in onze eigen huiskring in de GKv Franeker. Hieronder een paar reacties.

Rug Daniëlle (vijftiger) bijt het spits af. Zij heeft haar poppetje plat neergelegd, maar wel met het hoofd opgericht naar het kruis. 'Ik ben gaan liggen, uit

eerbied voor Jezus. Ik zou voor Hem wel door het stof willen gaan. Tegelijk heb ik mijn hoofd omhoog, want ik wil Hem wel blijven zien. Ik wil Hem blijven vasthouden.'

Het poppetje van Marjan (veertiger) staat rechtop, maar van het kruis af gekeerd. 'Ik zette mijn poppetje met de rug naar het kruis toe en met het gezicht de wereld in. Ik ben bij het kruis geweest en dat kruis staat nu achter mij om mijn leven vorm en richting te geven. Jezus is uit liefde gestorven en

Hij leeft. Hij vergeeft mij en geeft mij kracht. En daarom mag ik onbekommerd de wereld in om zijn liefde aan andere mensen door te geven.'

Rik (begin 20) heeft zijn poppetje schuin voor het kruis gezet, waarbij het poppetje half achterom kijkt. 'Het betekent dat ik kan leven, omdat ik weet dat Hij achter mij staat. Toch kijk ik achterom, omdat ik me steeds afvraag of ik het goed doe. En of Hij daar nog steeds achter mij staat. Een jaar of langer geleden zou ik mijn poppetje dicht bij het kruis hebben gezet. Toen mijn moeder ziek werd en overleed, ben ik veel meer vragen gaan stellen. Toen heb ik mezelf ook toegelaten om te twijfelen of het eigenlijk allemaal wel waar is. Daardoor heb ik het idee dat ik verder van het kruis af ben gaan staan. Toch blijf ik het kruis vooral zien als een persoon, als Jezus, met wie ik kan praten.'

Herma (begin 20) is met Rik meegekomen. Ze is geen lid van de kerk, maar komt soms wel. Haar poppetje staat schuin achter het kruis, met het kruis wel in haar blikveld. 'Ik leid ongeveer mijn eigen leven, maar af en toe komt het op mijn pad. Tien jaar geleden stond het kruis buiten mijn gezichtsveld, toen was ik er nog nooit mee in aanraking geweest. Toen kreeg ik verkering met een jongen uit jullie kerk en had ik er meer gevoel bij. Dat is daarna weer weggegaan, ook door negatieve ervaringen met andere christenen. Maar toen Riks moeder overleed, ging ik weer nadenken over de dood en de hemel. Soms luisterde ik ook naar wat van die liederen die jullie zingen. Die maakten me verdrietig of juist rustig.'

Eng Ook de kinderen zetten hun poppetje neer. Het oudste schoolkind (9) legt haar poppetje op de buik, met de handen leunend op de grond. 'Ik maak me klein, want Hij is zo groot.'

Het andere schoolkind (7) weet het niet zo goed. Zijn poppetje ligt aan de voet van het kruis wat omhoog te kijken. Ik vraag hem wat hij ziet, als hij zo ligt. 'Ik zie dat het donker wordt. Want het was drie uur donker toen Jezus aan het kruis hing. Dat lijkt me wel eng.' En dan gaat hij spelen.

De peuter legt gedecideerd haar vrolijke poppetje bovenop het kruis. 'Ik hing aan het kruis en ik ging dood.' Dan pakt ze haar poppetje, loopt naar een lege stoel en legt het eronder. 'Toen ging ik in het graf. Maar ik kwam er weer uit hoor. Toen was ik weer levend!'

Met een stralend gezicht komt ze weer aan tafel zitten, het poppetje in haar handen.

Tk zette mijn poppetje met de rug naar het kruis toe en met het gezicht de wereld in'

Gedicht Eigenlijk doen we niet meer dan elkaar vertellen wat het kruis voor ons betekent. Dit

is niet het moment om een discussie aan te gaan. We vragen door als we iets niet snappen. We zeggen het als we iets mooi verwoord vinden. En we bidden. Het is goed om zo ons leven en ons geloof te delen.

Een tijdje later vertelt Daniëlle dat ze op zoek is gegaan naar het gedicht waaraan ze tijdens het kringgesprek moest denken. Het is een gedicht van Cornelius Lambregtse en het verwoordt inderdaad precies die vraag: hoe sta ik tegenover het kruis?

*Ik had ontdekt
dat ik niet beter was dan zij:
eerder slechter –
de slechtste van allen;
en jarenlang kon ik goed begrijpen
dat U niet
naar mij wilde zien.
U hield Zich verborgen
en ik liep te dolen,
en mijn plaats bij het kruis
was leeg.
Tot op een keer
bij een avondmaalsviering
ik U duidelijk hoorde zeggen:
Ik stierf voor u!
Toen was de strijd over,
en ben ik mét U gestorven.
En nu kan ik geloven
dat ik ook met U
begraven en opgestaan ben,
en dat ik eenmaal
bij U zal zijn –
niet meer vlak vooraan,
maar als de allermiste
en allerlaatste
helemaal achteraan,
maar toch bij U.*

Stemlokaal 28

TEKST: HANS-JAN ROOSENBRAND, PREDIKANT TE DELFT ///

Een wandeling in maart bracht mij langs stemlokaal 28. Het was de dag van de gemeenteraadsverkiezingen. Tijdens mijn wandeling zag ik een paar, voornamelijk oudere, mensen in- en uitlopen bij het stemlokaal. De opkomst viel uiteindelijk mee: net iets meer dan 55 procent van de stemgerechtigde mensen ging stemmen, onder wie ikzelf. Maar ik moet eerlijk bekennen: ik loop er niet echt warm voor. Stemmen is, zeg maar, niet echt mijn ding.

Ik heb het gevoel dat ik mezelf hier-voor een uitleg verschuldigd ben.

En u misschien ook wel een beetje. Ik ben namelijk opgevoed met het idee dat stemmen belangrijk is. Een beetje zwart-wit geformuleerd: als (gereformeerde) christen leef je niet alleen met andere gelovigen op een eilandje – er is een eerbiedwaardige doperse traditie die zoiets beweert –, maar word je ook geroepen om jouw verantwoordelijkheid te nemen voor de samenleving waarin God je een plaats gaf. Ik proefde er ook altijd een vleugje optimisme in. Verenigd in allerlei gereformeerde en later christelijke maatschappelijke en politieke organisaties ‘moesten’ kerkleden niet alleen invloed uitoefenen in de samenleving, maar kon het ook!

Het feit dat ik mijn stem uitbreng, heeft hier inderdaad mee te maken. Maar ik doe het, merk ik, met een zekere reserve. Met frisse tegenzin. Waarom? Om te beginnen heb ik over veel onderwerpen geen mening omdat ik er simpelweg geen verstand van heb. Politiek lijkt mij een tamelijk ingewikkeld bedrijf.

Neem nu het economisch beleid, of het duurzaamheidsvraagstuk, inclusief de vraag wat mijn gemeente hieraan zou kunnen bijdragen. Zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis? Ik lijd dus, anders dan mijn voorouders, aan een zekere vorm van pessimisme waar volgens mij meer mensen van mijn generatie last van hebben. Bij de verkiezingen wordt mijn mening gevraagd over onderwerpen waar ik totaal geen verstand van heb. En voor zover ik er wel een mening over heb – ik ben heus niet dom en ik volg het nieuws – lijkt het mij, ook voor politici, allemaal nogal ingewikkeld.

‘Stemmen is, zeg

maar, niet echt

mijn ding’

Maar goed, daarom stem ik natuurlijk ook op personen die ik vertrouw, omdat ik weet dat het verstandige mensen zijn. Maar nu doet zich het volgende probleem voor. Ik ken geen van de mensen op de lijsten. En de tijd dat je gewoon stemde op de leiders van ‘jouw’ partij – die je dus vertrouwde zonder precies te weten wat jouw mening over alle onderwerpen eigenlijk is – is voorbij. Tegenwoordig word ik uitgenodigd om stemwijzers in te vullen om zo,

geheel op basis van mijn eigen persoonlijke mening, te bepalen welke partij ‘mijn’ belangen het best vertegenwoordigt. Vervolgens blijkt natuurlijk dat het zo niet werkt: de uitslag is bepaald niet eenduidig. Ik ben een christen. Maar bovenaan staan met evenveel punten de VVD, de PvdA en de Partij voor de dieren. Helemaal onderaan het CDA en ergens in het midden de combinatie CU/SGP. Huh? Een onbestemd gevoel maakt zich van mij meester. Ik wil graag ‘christelijk’ stemmen, maar wat is dat eigenlijk?

Alternatief Ik zou zo nog wel een poosje door kunnen gaan, maar ik stop even. Terwijl ik langs stemlokaal 28 loop, fietst er namelijk ook een gemeentelid voorbij. Hij bereidt zich voor op zijn doop (het zal binnenkort Pasen zijn). Omdat hij illegaal in Nederland is, mag hij niet werken en niet stemmen. Vrolijk steekt hij zijn hand op: hé, pastor!

Door deze korte ontmoeting realiseer ik me iets belangrijks. Ik maak deel uit van een alternatieve samenleving, de kerk. In een bekend Bijbelgedeelte over wat er gebeurde met de mensen die

De tijd dat je gewoon stemde op de leiders van 'jouw' partij is voorbij ///

zich lieten dopen vertelt Lucas over de vroege kerk van Jeruzalem. Die bestond al snel uit duizenden mensen, die wonderlijk genoeg één gemeenschap vormden. Een volk binnen een volk. Dat was niet alleen de nieuwe doctrine, maar gewoon de praktijk. De christenen deelden hun leven met elkaar: maaltijden, bezittingen en gebeden. Twee woorden typeren volgens Lucas de sfeer in die gemeenschap: eenvoud en vreugde (lees Handelingen 2).

De groep mensen die het geloof hadden aanvaard (een mooie typering van Lucas in Hand. 4:32) vormde dus een aparte, herkenbare groep binnen het Joodse volk. Een soort alternatieve samenle-

ving dus. Zo gaat het woord van Jezus in vervulling: 'mijn koningschap is niet van hier' (Joh. 18:36). Dat is het gelijk van de doperse trek die ik in mezelf herken als het gaat over mijn stemgedrag. Christenen verwachten niet al te veel van de politiek. Zij verbeteren de wereld niet met de instrumenten van de koninkrijken van deze wereld: niet met het zwaard, zoals Petrus deed toen Jezus werd gearresteerd, en als het erop aan komt ook niet met de machtsspelletjes van de politiek. Het koninkrijk van God begint in de

kerk. En ook dan niet op de manier van deze wereld, maar aan de tafel van de Heer, waar gelovigen de dood van Jezus belijden totdat Hij komt.

Eenvoudig leven Toch heb ik gestemd. Ik kan me politieke situaties voorstellen waarin je je als christen liever helemaal niet zou willen mengen. Maar ik denk niet dat de Nederlandse politiek zo verziekt is, dat je er als christen niet meer aan mee zou willen doen. Ik stem omdat ik inderdaad denk dat ik zo een (voorlopige) bijdrage kan leveren aan een betere wereld: eerlijker, rechtvaardiger, duurzamer en met aandacht voor weduwen en wezen.

Daar komt nog iets anders bij. Het feit dat ik een christen ben, motiveert mij ook om me te verzetten tegen de neiging tot cynisme, die gemakkelijk in mij de overhand neemt. Dat gaat zo: ik realiseer me dat politiek een ingewikkeld bedrijf is; ik word uitgenodigd om te gaan stemmen, maar kan de consequenties van mijn eigen stem niet eens overzien; voeg daarbij wat verhalen over machtsspelletjes en (lokale) politici die met elkaar overhoop liggen en de conclusie is snel getrokken: ze zoeken het maar uit!

*'Ik stem omdat ik
zo een bijdrage kan
leveren aan een
betere wereld'*

Maar zo wil ik – als christen – niet leven. Het ware leven begint voor mij in de gemeenschap van de kerk, van doop naar avondmaal. Politiek is mooi, maar ik verwacht er ook weer niet alles van. De christelijke gemeenschap inspireert mij tot een leven waarin kritiek mag, maar cynisme niet de overhand krijgt. Een leven waarin ik de ruimte krijg om anderen te vertrouwen. Een eenvoudig leven... vol vreugde!

Goede Vrijdag: op het kruispunt

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN, HOOGLEERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TU KAMPEN EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Salvador Dalí, 'De Christus van de Heilige Johannes van het Kruis' ///
© CSG CIC Glasgow Museums and Libraries Collections.

'Het is volbracht'

(Johannes 19:30)

Op het wereldberoemde schilderij van de Spaanse kunstschilder Salvador Dalí, 'De Christus van de Heilige Johannes van het Kruis', is de gekruisigde Jezus zo uitgebeeld dat Hij hoog boven de wereld hangt. Je ziet Hem van bovenaf, vanuit het perspectief van God de Vader. Ver onder het kruis speelt zich het alledaagse leven af: een paar vissers zijn in de weer met hun bootje. Ze weten blijkbaar niet eens wat hun boven het hoofd hangt. Dalí liet zich inspireren door een tekening die werd gemaakt door de 16e-eeuwse Spaanse monnik Johannes van het Kruis, een mysticus die in 1726 door de Rooms-Katholieke Kerk heilig verklaard is. Deze Johannes zei een visioen te hebben gekregen waarbij hij de kruisiging van bovenaf aanschouwde. Dat onverwachte perspectief, het kruis vanuit de hemel gezien, geeft te denken. Daar hangt Jezus Christus, het hoofd gebogen, lijdend en stervend. Tegelijk is Hij op dit moment dichterbij God dan bij de mensen. Het schilderij van Dalí sluit precies aan bij het vogelperspectief van de evangelist Johannes, die traditioneel wordt afgebeeld met een adelaar. Zijn evangelie tekent Christus als overwinnaar. Zelfs in het lijdensverhaal is Hij geen passief slachtoffer; het lijkt wel of Hij alles onder controle heeft en onder alle omstandigheden waardigheid blijft uitstralen. Jezus is de gekruisigde koning.

Hemelse gezant Jezus van Nazaret, de gekruisigde, gaat sterven. Matteüs en Marcus vertellen alleen dat Hij in zijn laatste ogenblikken een luide kreet slaakte (Mat. 27:50; Marc. 15:37), maar Johannes heeft verstaan wat Hij zei. Het was slechts één woord: volbracht! (Grieks: *tetelestai*). Oftewel: voltooid! Klaar! Wat had Jezus dan voltooid en waarmee was Hij klaar? Doelt dit kruiswoord op zijn hele leven, of vooral op zijn lijden?

Om te begrijpen wat hier gebeurt, moeten we het perspectief van Johannes in rekening brengen. Hij citeert Jezus als de hemelse gezant die aan het eind van zijn missie op aarde terugrapporteert aan degene die Hem eropuit gestuurd had: de Vader. Zo had Jezus al gezegd in zijn afscheidsgebed: 'Ik heb op aarde uw grootheid getoond door het werk te volbrengen dat U Mij opgedragen hebt' (Joh. 17:4). Dankzij het getuigenis van Johannes kunnen wij meeluisteren tijdens deze communicatie op het hoogste niveau, tussen de Zoon en de Vader. We horen dan een eindrapportage van Jezus en tegelijk de publieke bekendmaking van het welslagen van zijn missie in de wereld. Wat we in ieder geval moeten opvangen is dit éne, wereldomvattende woord: volbracht! Het leek een *mission impossible*, een onmogelijke opdracht, eindigend met de teleurstellende kruisdood van deze hemelse gezant. Maar juist dit sterven maakt zijn taak compleet: *mission accomplished*, voltooid is zijn opdracht.

Jezus zegt dit met opgeheven hoofd. Pas daarna buigt Hij het hoofd 'en geeft de geest'. Letterlijk: Hij overhandigt zijn levensgeest, namelijk aan de Vader. Opnieuw benadrukt de evangelist dat Jezus Christus actief bezig is, tot op het laatst. Zijn dood betekent dat Hij zijn

leven uit handen geeft en aan de Vader overdraagt, bij wie het in goede handen is. Met dit sterven volbrengt Jezus de laatste daad van zijn leven.

De beschrijving van de stervensfase wordt in vers 28 ingeleid met precies hetzelfde woord 'volbracht' als in vers 30: 'Toen Jezus wist dat alles was volbracht...' Je leest daar gemakkelijk overheen, maar dit is het kader dat Johannes aanbrengt. Jezus heeft Zich bewust op het sterven voorbereid. Zijn gemartelde lijf was volledig uitgedroogd en Hij moet ondraaglijke dorst hebben geleden. Maar Hij wilde niet langzaam wegwijnen, berustend in zijn lot. Daarom liet Jezus nu zijn dorst lessen met wat soldatenwijn, hoewel Hij eerder juist een verfrissing had geweigerd. Zo kreeg Hij de kracht om dat wereldomvattende woord uit te roepen: volbracht! De Schrift is in vervulling gegaan, merkt de evangelist hierbij nog op. Dat wil zeggen: nu Jezus het hele lijdensprogramma heeft afgewerkt zoals aangeduid in het Oude Testament, is zowel de Schrift als zijn leven voltooid.

Held uit Juda Vanaf het kruis klonk geen schreeuw in doodsnoed, maar een luide triomfkreet: het werk is volbracht! Treffend laat Bach dit uitkomen in zijn Johannes-Passion, wanneer een altstem dit kruiswoord op een dubbele manier vertolkt:

Es ist vollbracht!
O Trost für die gekränkten Seelen;
Die Trauernacht
Lässt mich die letzte Stunde zählen.

Eerst klinkt de muziek bij 'het is volbracht' verdrietig. De viola da gamba zet solo een dalende lijn neer, waarbij de altstem aansluit. Alle treurnis van het kruislijden doet denken aan

het laatste uur dat voor ieder mens eenmaal zal slaan. Maar Jezus' dood geeft de diepbedroefde gelovige ook troost. Wij hoeven niets meer, Hij heeft alles voor ons gedaan, in onze plaats. Plotseling, na een korte pauze, zetten alle strijkers een overwinningslied in. Daarbij verandert het tempo van de muziek, het wordt veel levendiger, mineur gaat over in majeur, terwijl de altstem triomfantelijk uitjubelt: de held uit Juda overwint met macht en beslecht de strijd. Waarna het begintempo weer kort terugkeert:

Der Held aus Juda siegt mit Macht
Und schliesst den Kampf,
Es ist vollbracht!

'Volbracht' is een gongslag in het heelal. Het klinkt als een overwinningslied en laat de gekruisigde Jezus, die dit ene woord over een nietsvermoedende wereld heeft uitgeroepen, zien in het perspectief van de Vader. Het kruis staat symbool voor de verbinding tussen aarde en hemel, tussen boven en beneden. De verticale balk wijst naar de hemel, de horizontale omvat de aarde. Je zou kunnen zeggen dat in dit kruispunt de spanning samenkomt tussen ideaal en werkelijkheid, tussen hoe het is en hoe het zou moeten zijn. Daarvoor heeft Jezus geleefd en daarom wil Hij gaan sterven aan het kruis: om die spanning te verminderen, aarde en hemel dichter bij elkaar te brengen, het alledaagse voorgoed in goddelijk licht te zetten. Het kruis is een kruispunt waar niemand omheen kan.

Bovenstaande tekst zal worden opgenomen in: *Onschatbare teksten. Een top-25 van geliefde passages uit het Nieuwe Testament met ongekende zeggingskracht*, dat naar verwachting dit najaar verschijnt bij Buijten & Schipperheijn.

Feest van tegenstrijdige gedachten

TEKST: WIM VAN DER SCHEE, PREDIKANT TE AMSTERDAM-ZUID-WEST EN NAMENS DE PS VAN HOLLAND-NOORD AFGEVAARDIGD NAAR DE SYNODE VAN EDE ///

Eind maart ontving de synode van Ede bezoek van broers en zussen uit Papua, Zuid-Afrika, Canada, Brazilië, Oostenrijk, Japan, Australië, Nieuw-Zeeland, India, Sri Lanka, Kongo, Kenia, Ierland, Schotland, Engeland, Oekraïne en Zweden. De breedte van de kerk kan je dan moeilijk ontgaan. Toch heeft zo'n bezoek ook iets van een verjaardagsfeestje bij een gemeentelid waar je alleen maar zijn of haar speciale contacten uit de gemeente ziet: kerk-zijn op zijn smalst?

In de kerkdienst van donderdag proefde je, mede door de viering van het avondmaal, de hoogte van de kerk: Gods grote multi-etnische familie feestelijk verbonden met haar hemelse Heer. Tegelijk kun je niet vergeten dat juist deze selectie uit het grote lichaam van Christus mee gevormd is door onze platte oordelen over andere christenen. Vergeten was deze dagen trouwens extra onmogelijk omdat we alvast iets mochten ervaren van wat de Heer zegt: 'Oordeel niet, opdat er niet over jullie geoordeeld wordt. Want op grond van het oordeel dat je velt, zal er over je geoordeeld worden, en met de maat waarmee je meet, zal jou de maat genomen worden' (Mat. 7:1,2).

Lengte en diepte Iets van de lengte van de kerk merk je in de ontmoeting met broeders uit de Christian Reformed Church of Sri Lanka, een nieuwe zusterkerk met van de hele buitenlandfamilie

meteen de oudste wortels. Zij is voortgekomen uit de Nederlands Hervormde Kerk op Ceylon en bestaat sinds 1658. Maar waar zijn de kerken die al een veel langere geschiedenis hebben en waarom hebben we met hen geen contact? Durven we echt te denken dat de kerkgeschiedenis pas met de Reformatie in de zestiende eeuw is begonnen? Iets van de diepte van de kerk proef je in de ontroerende aanwezigheid van twee broeders uit Papua, afgevaardigden van zelfstandige kerken daar, een andere nieuwe

zus. Jezus' redding reikt echt tot in het stenen tijdperk en overwint de diepste krachten van de duisternis, zelfs binnen de tijdspanne van een mensenleven. Tegelijk merk je hoe weinig werkelijk gelijkwaardige relaties wij als kerken internationaal hebben. Wie neemt ons serieus in de diepte van onze eigen vragen en problemen? Wie spreekt ons tegen vanuit de toekomst?

Het werk van de Heer Het is de kunst dit soort gedachten niet tegen elkaar uit te spelen. Je zou er linksom cynisch van worden: verslag van een kinderfeestje in de vrijgemaakte internationale zandbak. Je zou er rechtsom potsierlijk van worden: verslag van een ontmoeting met 'de' grote kerk des Heren.

Dat is twee keer onzin. De dimensies van het werk van Christus op aarde waren tijdens de buitenlandweek echt te proeven, op kleine schaal, als een aperitief van de maaltijd, maar wel reëel, ontroerend en stimulerend. Er is niets mis met die kleine schaal. Er raakt pas iets uit het lood als je je eigen proporties niet meer beseft. Het is geen grap om een muis te zijn, het wordt pas een grap als muizen zich als olifanten gaan aanstellen.

Het hoort bij de genade van de Heer van de kerk dat Hij ons altijd weer op onze naaste wijst: mensen die je tegenkomt, op wie je stuit, over wie je desnoods struikelen kunt als ze als Lazarus voor je deur liggen. Liefde leer je niet van idealen, liefhebben leer je alleen van

mensen, op mensenmaat en in kleine mensenproporties. In die broers en zussen uit al die landen nam onze eigen geschiedenis van ontmoetingen, botsingen en struikelingen als kleine kerken gestalte aan. Prachtig en confronterend tegelijk. Wie zou denken dat het maar pietepeuterig is, vergeet het: dit is het werk van de Heer in het leven van onze kerken. Prijs Hem. Wie zou denken dat dit wel zo ongeveer het werk van de Heer is, vergeet het: de kerk is altijd 7000 keer groter. Prijs Hem.

Netwerken Kerk is vreemd spul. Het ontstaat als Jezus' evangelie mensen raakt en in beweging brengt. Ze gaan missionair netwerken in open netwerken met elkaar en met anderen naast hen. Op ieder niveau van kerk-zijn zie je vervolgens dezelfde netwerkstructuur opduiken, als in een prachtig fractalkunstwerk. Gemeentes gaan missionair netwerken met genabuurde kerken, netwerken van gemeentes doen hetzelfde met andere netwerken. Enzovoort, in het uitdijend heelal van de kerk van de schepper.

In Nederland leren we langzaam maar zeker dat een kerkverband niet meer dan een eerste praktische vorm van zo'n netwerk is. Er is geen enkele reden je erdoor te laten beperken: er zijn nog zo veel andere. Het is goed te merken dat we dit ook in onze buitenlandse contacten beginnen te leren. Er is geen enkele reden je internationaal tot zusterkerken te beperken. Integendeel, het zou zorgelijk zijn. Net zoals we ons haast vanzelf zorgen maken over mensen in de gemeente die alleen maar contacten onderhouden met vrienden en gelijkgezinden, zouden we ons zorgen moeten maken over groepen van kerken die internationaal alleen maar contacten onderhouden met vrienden en gelijkgezinden. Dat deputaten voor buitenlandse betrekkingen nu de opdracht hebben gekregen ook breder te netwerken in bestaande en nieuwe netwerken is een reden tot minder bezorgdheid over onze kerken. Zoals in zo veel blijken we veranderd en meer kerk van Christus geworden. Prijs de Heer.

Kerk op een kruispunt

Hoe kan de kerk de buitenwereld bereiken? Moet zij nieuwe wegen inslaan? Wat betekent dat dan voor de kerk zelf en voor haar leden? Heeft de kerk een ander type predikant nodig? Als dat zo is, wat betekent dat dan voor de opleiding van predikanten en andere werkers in de kerk? Geschikt als

studiemateriaal voor gespreksgroepen en kerkenraden.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – in de boekwinkel – 80 p., € 7,50

STICHTING WOORD & WERELD

Zojuist verschenen: Cahier 99

Verbondenheid is kostbaar

door drs. Piet Houtman
168 x 230 mm,
genaaid,
gebrocheerd,
88 pagina's

Prijs bij abonnement € 9,-
Ook verkrijgbaar bij de
boekhandel voor € 11,-

bestel via www.woordenwereld.nl of
www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

Wat Gods plan met mijn leven zou kunnen zijn?

ehm...

Je gelooft. Je werkt of studeert. Je leeft. Maar hoe combineer je dat? Doe een jaar Bijbelschool. Benieuwd? Kijk op dewittenberg.nl of kom naar onze Open Avond op 6 mei.

de Wittenberg
leren en leven

We hebben van het kruis een mooi opgepoetst symbool gemaakt

Reageer op bovenstaande stelling of op de inhoud van dit nummer over de waarde van het kruis van Christus. Dat kan via mail, Twitter of Facebook; zie voor de adressen het colofon. Op de website van *De Reformatie* is het artikel van Hans Burger te vinden, om te downloaden en te verspreiden.

Het eerstvolgende nummer verschijnt op 2 mei en heeft als thema: nieuwe wijn en nieuwe zakken (Matteüs 9, Marcus 2). Jezus wil dat we altijd meebewegen met wat Hij doet. Wat betekent dat voor ons kerkelijk leven? Het nummer dat daarna verschijnt is een gezamenlijk nummer met *Opbouw* over het grote diaconale onderzoek dat is uitgevoerd door o.a. het Diaconaal Steunpunt. In dat nummer komen ook een aantal mooie reportages van hoe gemeenten hun diaconale taak uitvoeren.

Ga voor proefnummers en abonnementen naar www.dereformatie.nl.

UIT DE KERKEN

Beroepen:

Te Axel: R.M. Meijer te Hasselt.

Te Hoogezand-Sappemeer Noord:
H.J. Lopers te Langerak.

Beroepbaar:

M. Biewenga. email:
matthijsbiewenga@gmail.com,
tel. 038-7851861

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700